

ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ У РОЗРІЗІ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Ірина Крисіна,
головний
спеціаліст відділу
бюджетних
програм культури,
освіти,
науки та
громадських
організацій
Міністерства
культури і туризму
України

Стаття присвячена питанню фінансування галузі культури на прикладі бюджетних програм Міністерства культури і туризму України як головного розпорядника коштів у цій сфері. Проаналізовано структуру видатків МКТ, виконання бюджетних програм галузі культури. Висвітлено динаміку видатків у розрізі функціональної та економічної класифікацій. Крім того, розглянуто можливість закладів культури отримувати доходи від своєї діяльності.

Фінансування з Державного бюджету України відбувається за програмно-цільовим методом, тобто у розрізі бюджетних програм. Виконання бюджетних програм покладено на головних розпорядників бюджетних коштів.

Міністерство культури і туризму України є центральним органом виконавчої влади із забезпечення та реалізації державної політики у галузі культури. Але є низка інших установ, які мають бюджетні призначення у даній сфері. Так, серед них можна назвати Міністерство освіти і науки України (КПКВК 2201270 «Функціонування музеїв»), Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту (КПКВК 3401230 «Функціонування музею спортивної слави»), Міністерство фінансів України (КПКВК 3501070 «Функціонування Музею коштовного та декоративного каміння»), Український інститут національної пам'яті (КПКВК 6131050 «Функціонування національних меморіальних музеїв») та інші. За останні роки частка видатків МКТ у галузі культури становить від 78 до 94%, що в значній мірі свідчить про значимість даного органу в цій сфері.

При цьому в структурі видатків МКТ є програми, які не відносять до галузі культури, серед яких, наприклад, можна назвати у сфері програми науки (КПКВК 1801020 «Прикладні розробки у сфері культури і мистецтва»), освіти (КПКВК 1801040 «Надання загальної та спеціальної музичної освіти у загальноосвітніх спеціалізованих школах-інтернатах», 1801080 «Методичне забезпечення діяльності навчальних закладів у галузі культури і мистецтва») та інші. Як свідчать дані рис. 1, більшість коштів, передбачених Міністерству, спрямовується саме на галузь культури. В останні роки частка галузі становить від 67 до 79%. На рис. 1 представлена структура затверджених планових призначень Міністерства на 2010 рік.

Наявність у одного розпорядника бюджетних коштів програм, що відносяться до різних галузей, дозволяє краще враховувати специфіку підвідомчих установ.

Так, у підпорядкуванні МКТ знаходиться ряд закладів освіти (Харківська середня спеціалізована музична школа-інтернат, Одеська середня спеціалізована музична школа-інтернат імені професора П.С. Столярського, Київське дер-

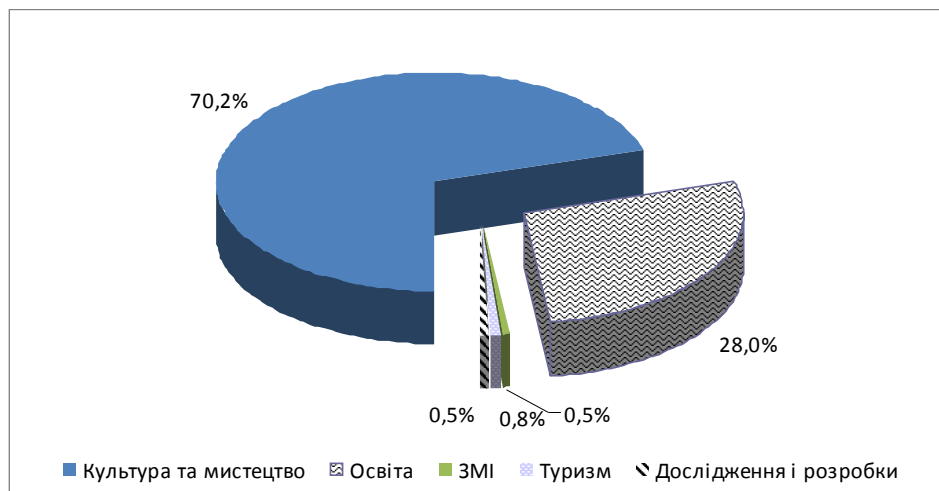

Рис. 1. Структура видатків, затверджених МКТ у Державному бюджеті на 2010 рік

жавне хореографічне училище, Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка, Одеська державна музична академія імені А.В. Нежданової, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого та інші).

Специфіка цих закладів полягає у тому, що вони в основному готують майбутні кадри для сфери культури. Тому вони знаходяться у підпорядкуванні саме Мінкультури.

В табл. 1 та на рис. 2 представлені видатки МКТ за період 2004 – 2010 років.

Таблиця 1

Видатки Міністерства культури і туризму України за 2004 – 2010 роки

(тис. грн)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (затверджено із змінами)
Культура та мистецтво	268 400,1	380 166,4	401 882,4	604 063,9	766 982,0	816 685,5	1 063 339,2
Інші галузі	83 900,5	150 569,0	190 744,8	256 436,9	364 311,0	380 189,2	451 435,9
Усього	352 300,6	530 735,4	592 627,2	860 500,8	1 131 293,0	1 196 874,7	1 514 775,1

Як видно з рисунку та таблиці, частка видатків МКТ на культуру є достатньо стабільною. При цьому спостерігається позитивна тенденція до зростання загального обсягу видатків. За період з 2004 по 2009 рік касові видатки по галузі за загальним фондом зросли майже у 3 рази, що в абсолют-

ному значенні перевищило 540,0 тис. грн. Але за цей період видатки на культуру зростали різними темпами. У 2007 році в порівнянні з 2006 роком вони зросли у 1,5 раза. В той час як в 2006 та в 2009 роках в порівнянні з попередніми зростання становило лише близько 6%.

Рис. 2. Структура видатків МКТ у 2004 – 2010 роках

Для здійснення аналізу видатків на культуру доцільно також проаналізувати їхню тенденцію з перспективою на майбутнє. За даними фактичних видатків у минулі роки можливо здійснювати прогнозування на майбутнє. На рис. 3 представлено динаміку видатків на культуру та мистецтво, а також лінію тренду (прогноз на 2 майбутні роки). Як свідчать дані графіка, реальне зростання видатків на культуру незначно відхиляється від середнього рівня. Так, у 2005, 2007 та 2008 роках графік видатків та лінія тренду знаходяться майже на однаковому рівні. Тоді як у 2006 та 2009 роках прогноз перевищує фактичні видатки. У 2004 та 2010 роках навпаки видатків перевищують прогнозне значення. Звісно ситуація, коли фактичні видатки галузі перевищують середні темпи зростання, є позитивною для галузі. Згідно з лінією тренду, на наступні роки також планується зростання видатків. Але при цьому необхідно зауважити, що лінія тренду зміниться після закінчення 2010 року. Адже виконання бюджету навряд буде 100%, що відповідно вплине на прогноз майбутніх років.

У процесі аналізу також доцільно розглянути питання планових показників. Тут простежується стабільна ситуація, тобто із року в рік планується зростання видатків на галузь, але також різними темпами. Так, за останні 6 років темп зростання планування був у розмірі, близькому до 30%. Лише в 2006 році цей показник становив близько 16% та у 2009 – 6%. Ці показники

є досить низькими, особливо враховуючи той факт, що бюджет не виконується у 100%-ному обсязі.

Касові видатки зазвичай менші, ніж заплановані планові призначення. Є декілька причин, через які можливе таке відхилення. По-перше, це неповне використання розпорядниками коштів виділених асигнувань. По-друге, це фінансування у неповному обсязі відповідно до планових призначень. Перший випадок свідчить про те, що зникла необхідність у проведенні раніше запланованих видатків. Друга ж ситуація фактично означає, що організації не отримали кошти, які були заплановані в бюджеті. Це може негативно вплинути на їх діяльність, а також призвести до виникнення кредиторської заборгованості.

За останні роки фактичні показники виконання програм МКТ у галузі культури становлять близько 90%. А останні 3 роки цей показник становить майже 97%. Високі показники виконання бюджету свідчать про якість планування. Найменшим цей показник є у 2005 році – близько 87%. Але, не зважаючи на досить високе середнє значення виконання бюджетних програм в галузі культури, є ряд таких, виконання яких знаходиться на низькому рівні. В табл. 2 представлено виконання програм по галузі культури.

Як свідчать дані табл. 2, виконання більшості програм знаходиться на рівні від 90 до 100%. При цьому незначна частина програм виконується в повному обсязі. Наприклад, за останні 3 роки виконання програми 1805020 «Заходи

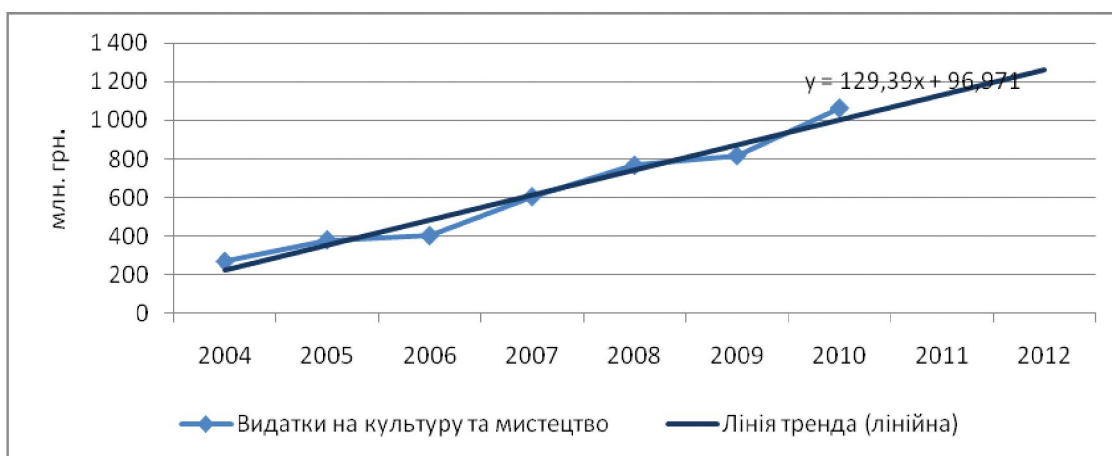

Рис. 3. Прогнозна динаміка видатків на культуру

Таблиця 2

Виконання програм по галузі культури за 2004 – 2009 роки

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
до 50%	2	3	5	3	0	4
від 50 до 60%	2	0	2	1	1	1
від 60 до 70%	2	1	0	0	0	0
від 70 до 80%	3	1	0	0	3	2
від 80 до 90%	4	1	5	1	1	4
від 90 до 100%	15	20	14	15	17	9
100%	2	4	3	5	1	2
Усього	23	22	25	22	22	20

щодо запобігання незаконному переміщенню культурних цінностей через державний кордон України та сприяння їх поверненню державам, яким вони належали» є 100%-ним. Протягом 2005–2007 років на цьому ж рівні знаходилося виконання програми 1801290 «Заходи Всеукраїнського товариства «Просвіта». На низькому рівні спостерігається виконання програми 1801130 «Гранти Президента України молодим діячам мистецтва для створення і реалізації творчих проектів». За останні 6 років 3 з них виконання було близько 50%. А в 2009 та 2004 роках – 10% та 14% відповідно. В цілому в Державному бюджеті щороку плануються одні й ті ж бюджетні програми. Як

правило, винятки з цього правила пов'язані з передачею бюджетних повноважень чи необхідністю здійснення видатків, що не мають постійного характеру.

При розгляді видатків на культуру важливе значення має не лише фінансування в розрізі програм, а й в розрізі напрямів. Відповідно до функціональної класифікації видатків бюджету сфера культури і мистецтва поділяється на театри, художні колективи, концертні і циркові організації, кінематографію, творчі спілки, бібліотеки, музеї і виставки, заповідники, інші заклади і заходи в галузі культури. Видатки у розрізі функціональної класифікації представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Видатки по галузі культури в розрізі функціональної класифікації за період 2004–2010 роки

(тис.грн)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (затверджено зі змінами)
Театри	49 690,2	70 998,7	108 671,9	142 231,5	209 799,3	304 598,7	346 863,8
Художні колективи, концертні і циркові організації	45 683,2	66 735,3	77 428,3	94 649,0	158 494,1	220 416,3	240 574,5
Кінематографія	11 641,1	26 454,0	20 396,1	57 573,3	49 709,5	4 310,0	24 100,0
Творчі спілки	4 537,7	5 762,5	6 795,9	9 300,2	8 700,5	6 798,2	9 738,0
Бібліотеки	23 490,4	46 508,7	35 794,0	52 477,4	88 053,9	55 680,7	114 838,9
Музеї і виставки	22 231,6	28 617,8	32 867,9	53 158,1	77 780,5	85 266,6	114 208,6
Заповідники	0,0	0,0	43 734,3	51 147,6	78 327,7	81 887,4	106 101,4
Інші заходи і заклади в галузі культури та мистецтва	111 125,8	135 089,4	76 194,0	143 526,8	96 116,5	57 727,6	106 914,0
Усього	268 400,0	380 166,4	401 882,4	604 063,9	766 982,0	816 685,5	1 063 339,2

Як свідчать дані таблиці, починаючи з 2006 року найбільша частка видатків у галузі припадає на театри і становить в цей період від 23 до 38% загальної суми видатків на культуру. При цьому саме по театрах спостерігається найбільше зростання видатків. У 2010 році в порівнянні з 2004 роком вони збільшилися майже у 7 разів.

Зростання видатків саме на фінансову підтримку національних театрів у деякій мірі пояснюється збільшенням кількості установ, що фінансуються з державного бюджету. У 2004 році за програмою 1801110 «Фінансова підтримка національних театрів» фінансувалися 4 театри, а саме: Львівський державний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької, Національна опера України імені Т.Г. Шевченка, Національний академічний театр російської драми імені Лесі Українки та Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка. З 2006 року за даною бюджетною програмою починає фінансуватися Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, а з 2009 року – Одеський національний академічний театр опери та балету.

Отже, зростання видатків на фінансову підтримку національних театрів на 105 млн грн відбулося за рахунок збільшення кількості театрів та на 190,0 млн грн за рахунок зростання видатків на 4 театри, що фінансувалися раніше.

Подібна ситуація характерна і для інших бюджетних програм. Наприклад, за ці роки збільшилась кількість музеїв, що фінансуються з державного бюджету. Серед них Львівська галерея мистецтв, Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького.

Найменшу частку видатків становить фінансова підтримка національних творчих спілок. Якщо у 2004 році частка видатків становила трохи більше 1,5%, то на 2010 рік вона не досягає навіть 1%. Але за даною категорією спостерігається не лише зменшення частки у загальній сумі видатків, а й зменшення загальної суми видатків. Звісно, якщо порівнювати 2010 рік з 2004 роком, то спостерігається зростання більше ніж у 2 рази. Але у 2008 році відбулося зменшення видатків у порівнянні з попереднім майже на 10%, а у 2009 – більше ніж на 20%. Лише у 2010 році планується їх збільшення. В цілому ж ситуація, де спостерігається зменшення фінансової підтримки громадських

організацій, свідчить про недостатність фінансових ресурсів.

Цю ситуацію також можна підтвердити на прикладі ще однієї громадської організації, а саме Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка. Дана організація фінансується за бюджетною програмою 1801290 «Заходи Всеукраїнського товариства «Просвіта»». Якщо у 2004 році видатки за даною бюджетною програмою перевищували 9 млн. грн., у 2005 році – складала майже 19 млн. грн., то протягом наступних 5 років вони не перевищували 3 млн. грн.

Значне зменшення видатків спостерігається і у сфері кінематографії. Якщо у 2008 році за програмою 1806020 «Створення та розповсюдження національних фільмів» видатки становили майже 50 млн грн, то в 2009 році – менше у 10 разів (близько 5 млн грн).

На рис. 4 представлено абсолютний приріст видатків до попереднього року у розрізі функціональної класифікації.

В цілому можна сказати, що ситуація досить нестабільна навіть з бюджетними установами, не говорячи вже про громадські організації та культурно-мистецькі заходи, на яких фактично і відбивається нестача бюджетних коштів. При це свідчить, наприклад, той факт, що у 2009 році взагалі не планувалася така програма як 1801270 «Заходи щодо встановлення культурних зв'язків з українською діаспорою». В бюджетах 2009 та 2010 років відсутня така програма як 1801080 «Заходи щодо зміцнення матеріально-технічної бази закладів культури системи Міністерства культури і туризму України».

Звісно, ситуація нестачі бюджетних коштів негативно впливає на діяльність установ та організацій, а також на рівень послуг, що вони надають. І тому в процесі виконання бюджету виникають ситуації, коли необхідне залучення додаткових коштів. У 2009 році прикладом може стати виділення коштів Стабілізаційного фонду для фінансування послуг охорони музеїв, заповідників та бібліотек. Для цього у III кварталі 2009 року було створено бюджетну програму 1801210 «Здійснення заходів з охорони бібліотек, музейних закладів і національних заповідників». Цінні експонати, що знаходяться на балансі зазначених установ та організацій, не можна залишати без відповідного нагляду та охорони. Крім того, самі будівлі також мають велике значення.

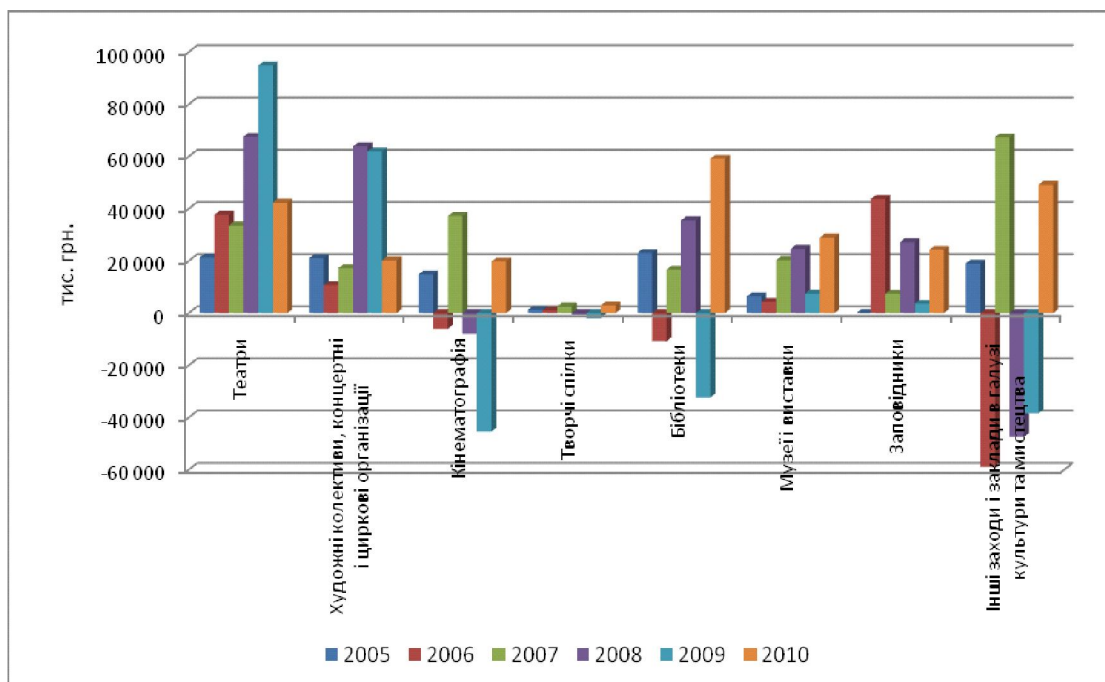

Рис. 4. Динаміка видатків (абсолютний приріст) за 2004–2010 роки

Ситуація із виділенням додаткових коштів із Стабілізаційного фонду фактично свідчить про те, що в процесі планування бюджету виділених коштів було

замало і для виходу із ситуації довелося залучати їх з іншого джерела. В табл. 4 представлені видатки за даною бюджетною програмою у 2009 році.

Таблиця 4

**Видатки Стабілізаційного фонду за бюджетною програмою 1801210
«Здійснення заходів з охорони бібліотек, музейних закладів
і національних заповідників» у 2009 році»**

(тис. грн)

	Планові призначенні	Касові видатки
Бібліотеки	915,6	551,8
Музеї	9 542,7	7 794,3
Заповідники	7 334,2	5 225,5
Разом	17 792,5	13 571,6

Як свідчать дані таблиці, касові видатки менші за заплановані призначення. В значній мірі це пояснюється тим, що кошти було виділені не в повному обсязі відповідно до планових призначень. Це призвело до неможливості закладів розраховатися за надані послуги охорони, а також до виникнення кредиторської заборгованості.

Важливе значення має не лише загальна сума видатків, а і їхня структу-

ра. Доцільно розглянути співвідношення між видатками споживання та видатками розвитку, які представлені в табл. 5 та на рис. 5.

Як свідчать дані таблиці, значну частину видатків займають саме поточні видатки, капітальні ж становлять відносно незначну частину. Так, у 2007 році капітальні видатки становили близько третини. Тоді як у 2009 роках цей показник не досягав навіть 1%.

Таблиця 5

Капітальні та поточні видатки за період з 2004 по 2010 рік

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 (затверджено із урахуванням змін)
Поточні видатки	197 157,9	308 269,9	343 330,2	407 203,3	700 015,1	816 625,5	1 063 339,2
Капітальні видатки	71 242,2	71 896,5	58 552,2	196 860,6	66 966,9	60,0	0,0
Всього	268 400,1	380 166,4	401 882,4	604 063,9	766 982,0	816 685,5	1 063 339,2

Рис. 5. Структура капітальних та поточних видатків по галузі культури за 2004–2010 роки

За період 2004–2010 років спостерігається постійне зростання поточних видатків, чого не можна сказати про капітальні. Дані про темпи зростання представлені на рис. 6.

Найбільше зростання поточних видатків у порівнянні з попереднім роком спостерігається у 2008 році (більше ніж на 290 млн грн, або майже на 72%). Тоді як капітальні видатки зросли найбільше у 2007 році майже на 140 млн грн, або майже у 3,5 раза. По поточних видатках не можна простежити рівномірної тенденції до зростання видатків, але все ж таки всі ці роки спостерігалось їх збільшення. Цього не можна сказати про видатки розвитку. У 2010 році взагалі відсутні капітальні видатки. Так, Законом України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» було затверджено капітальні видатки по загальному фонду. Але, на

жаль, в процесі виконання бюджету були внесені зміни і знято відповідні планові призначення. Відсутність капітальних видатків негативно впливає на діяльність закладів культури. По-перше, це неможливість проводити ремонтні роботи у приміщеннях закладів та закуповувати необхідне обладнання. По-друге, це негативно впливає на якість наданих послуг. Так, наприклад, відсутність капітальних видатків не дозволяє бібліотекам закуповувати нову літературу, що негативно відбивається на якості наданих послуг читачам.

Фактично постає ситуація, коли бюджетні установи мають можливість здійснювати капітальні видатки лише за рахунок власних надходжень.

Кошти, отримані бюджетними установами, відображаються за спеціальним фондом. При цьому заклади отримують

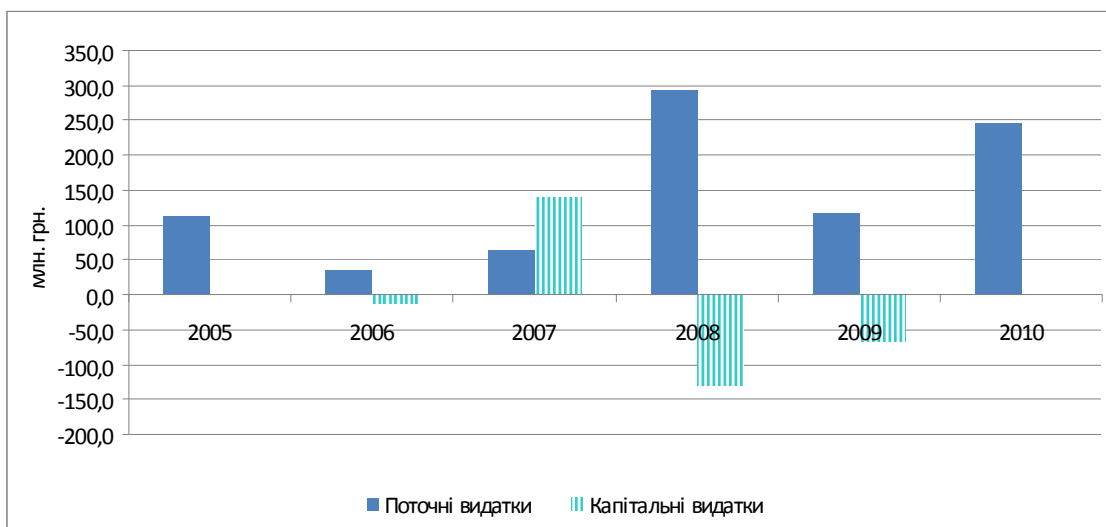

Рис. 6. Абсолютне зростання поточних і капітальних видатків у 2005 – 2010 роках

кошти від послуг, що надаються згідно з їхніми функціональними повноваженнями, від оренди чи реалізації майна або ж від благодійних внесків, грантів, дарунків, коштів на виконання окремих доручень.

До бюджетних установ у галузі культури, що отримують кошти від виконання своїх повноважень, належать музеї, бібліотеки, заповідники та інші заклади. Наприклад, бібліотеки отримують їх від оформлення реєстраційних квитків, надання послуг копіювання, музеї – від плати за вхідний квиток, проведення екскурсії та ін. Благодійні внески, як правило, становлять незначну частину доходів і вони досить часто здійснюються не в грошовій, а в товарній формі (книжки, меблі, обладнання, канцтовари та ін.). На рис. 7 та 8 представлена структура коштів, отриманих бібліотеками та музеями.

За даними рис. 7 можна сказати, що у 2004 році кошти, отримані від платних та інших джерел, становили майже однакові обсяги. Починаючи ж з 2005 року плата за послуги становить не менше 65%, а у 2009 році досягає майже 83%. На жаль, це свідчить про зменшення частки благодійних внесків. Крім того, абсолютні значення доходів також коливаються. В цілому за період 2004 – 2009 роки доходи бібліотек зросли лише на 25%. При цьому немає постійної тенденції до зростання доходів. В одні роки вони збільшуються, в інші, навпаки, зменшуються.

Доходи музеїв в значній мірі складаються з коштів, отриманих як платні послуги. Починаючи з 2005 року, частка коштів від платних послуг ста-

новить не менше 80%. При цьому відбулося значне зростання доходів у 2008 році в порівнянні з попереднім (майже у 2 рази, або на 4 млн грн). Частково це пояснюється передачею музеїв з місцевих бюджетів до державного.

В цілому, як свідчать проаналізовані дані, бюджетне фінансування залишається основним джерелом забезпечення галузі, що робить культурний сектор уразливим у періоди фінансових труднощів. Адже за останні роки немає чіткої і стабільної тенденції до зростання видатків. Якщо загальна сума ще має тенденцію до зростання, то в розрізі окремих напрямів цього сказати не можна. Така нестабільна ситуація фактично не дозволяє здійснювати виважене планування на майбутнє, а подекуди навіть закінчити розпочаті проекти.

Особливо негативний вплив на фінансовий стан сфери має невиконання бюджету. Реально виділені обсяги фінансування та планові призначення можуть суттєво відрізнятись. Це призводить до виникнення кредиторської заборгованості за отримані товари та послуги. Якщо фінансування захищених статей, серед яких заробітна плата з нарахування та комунальні послуги, здійснюється у повному обсязі, то за іншими статтями досить часто відбувається недофінансування. Особливо це помітно в останні місяці року. Це спричинює заборгованості за послуги оренди, охорони, зв'язку, тобто до ситуації, коли ставиться під загрозу функціонування закладів. Наприклад, музейні заклади, де знаходяться цінні експонати, ні в якому разі не можна зали-

Рис. 7. Кошти, отримані бібліотеками за 2004–2009 роки

шати без охорони. Деяким закладам все ж таки вдається уникнути критичної ситуації завдяки власним доходам. Але не всі із них мають можливість їх отримувати. Крім того, було б логічним, якби доходи, отримані додатково до бюджетного фінансування, спрямовувалися на розвиток установ та й в цілому сфери культури. Фактично ж на даний час склалася ситуація, коли організації позбавленні можливості розвитку та вдосконалення. Якщо поточні ремонти ще подекуди й проводяться, то про капітальні – розмова йде досить рідко. Адже бюджетного фінансування вистачає лише на поточне утримання установ.

Найочевиднішим джерелом поліпшення фінансового стану закладів культури виступає збільшення бюджетного фінансування. Але, на жаль, на даний час навряд можна сподіватися суттєвого збільшення видатків бюджету. Якщо воно і відбувається, то в основному за рахунок підвищення заробітної плати працівників та цін на товари та послуги. Реальне ж зростання видатків, спрямоване на розвиток, становить досить незначну частину.

Разом з тим саме доходи закладів культури можуть стати основним джерелом підтримки їх фінансового стану. Але навіть нарощення власних джерел фінансування не може бути причиною до скорочення бюджетного. Збільшенню власних доходів сприятиме більш широке залучення відвідувачів. Цього можна досягти, наприклад, шляхом поповнення експозицій музеїв. Адже нові виставки будуть спонукати відвіду-

вачів. Досить часто значна частина фондів не виставляється. Організація цього потребуватиме додаткового вкладення коштів, але в майбутньому це принесе свої результати у вигляді додаткових доходів. Звісно, максимізацію доходів не можна розглядати як першочергове завдання закладів, адже основна мета їх діяльності – це забезпечення потреб населення у культурних послугах. Але кращий фінансовий стан закладів культури дозволить підвищити і рівень послуг, що вони надають. А це відповідно сприятиме і досягненню їх основної місії діяльності.

Ще одним джерелом покращення фінансового стану закладів можуть бути благодійні та спонсорські кошти. Зараз значна частина благодійних внесків має натуральну форму і тому фактично заклади не можуть ними розпоряджатися так, як вони б змогли це зробити у грошовій формі. Але навіть така підтримка має значення. Для нарощення спонсорських внесків має бути більш сприятлива законодавча сфера, яка б стимулювала до цього.

На даний час спостерігається також ситуація, коли при проведенні певного культурно-мистецького заходу залучаються різні джерела фінансування. Тобто фінансовий тягар лягає не лише на державний бюджет. Це, наприклад, можуть бути кошти певних громадських організацій. Така ситуація дозволяє провести захід і при цьому не дуже обтяжувати бюджет в зв'язку з наявністю часткової участі у їх фінансуванні.

Рис. 8. Кошти, отримані музеями за 2004–2009 роки

В цілому можна сказати, що покращення фінансового стану галузі культури можна досягти шляхом залучення різних та альтернативних джерел. Саме їх раціональне і ефективне використання повинно бути основою майбутнього розвитку галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Василик, О. Д.* Державні фінанси України [Текст]: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 608 с. - ISBN 966-8253-37-X

2. *Базилевич, В. Д.* Державні фінанси [Текст]: навчальний посібник / Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. - К.: Атіка, 2002. - 368с. - ISBN 966-8074-12-2

3. *Есаков В.* Стратегическое планирование как метод управления сферой культуры \ \ Менеджмент сегодня. - 2008. - № 1. - ст. 16 - 23.

4. *Желюк Т.* Регулятивний вплив органів влади на фінансово-господарську діяльність закладів культури \ \ Вісник Тернопільської академії народного господарства. - Тернопіль: Економічна думка. - 2005. - Випуск 1: січень - березень. - ст. 123 - 134.

5. *Зуєва Л.С.* Проблеми розвитку та фінансування закладів культури \ \ Економіка. Фінанси. Право. - 2005. - № 8. - ст. 6 - 9.

6. *Кошкина М.В.* Государственное финансирование культуры и искусства \ \ Финансы. - 2004. - № 6. - ст. 70 - 72.

7. *Кузьмінська Л.Д.* Соціально-економічна ефективність у сфері культури і мистецтва \ \ Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку). Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції (20 - 22 грудня 2001 року). - Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. - ст. 150 - 151.

8. *Моткалюк О.* Фінансування закладів культури: проблеми і шляхи їх вирішення \ \ Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: Збірник тез. - Частина 2. - Тернопіль: Економічна думка, 2006. - ст. 210 - 212.

9. *Пешко А., Мазуренко А.* Фінансове забезпечення науки та культури: джерела й перспективи \ \ Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. - 2005. - № 1. - ст. 442 - 448.